

Beteckning: _____

Akademien för teknik och miljö

Pedagoger, barns motorik och förskolan

Kristoffer Munter
Ht-2010

15 hp grundnivå

Lärarprogrammet 210 hp alt 270 hp
Examinator: Christina Hultgren Handledare: Nils Ryrholm

Sammanfattning

Detta är en enkätundersökning som studerar hur personal i förskolan arbetar med barnens motoriska utveckling och vilka förutsättningar deras utemiljö har, både den egna gården och närområdet. Den undersöker även om personalen anser att de har kunskaper om barns motoriska utveckling och om de gör någon systematisk bedömning av den motoriska utvecklingen hos barnen. Om de gör det, har de något åtgärdsprogram om de anser att någon ligger efter.

Det är 18 informanter som har besvarat enkäten och de arbetar på fem olika förskolor. Två av fem förskolor anser att deras utemiljö är bra och fyra av dem har tillgång till naturområde i direkt anslutning till förskolan. Förskolan som ligger centralt har av naturliga orsaker inte ett naturområde i direkt anslutning till förskolan med de åker med buss till andra områden. De två som ansåg att deras utemiljö var mindre bra ansåg att gården var för liten och inte så utmanande.

De flesta ansåg att de har goda eller tillräckliga kunskaper om barns motoriska utveckling även om många anser att de aldrig kan få för mycket av den kunskapen. De flesta verkar inte göra några systematiska observationer utan de ser om något inte stämmer och då kontaktar de BVC eller resursteam. Några skriver åtgärdsprogram vid behov.

Nyckelord: Motorisk utveckling, pedagogers kunskap och utemiljö

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	4
1.1.1 Bakgrund.....	4
1.1.2 Läroplanen.....	4
1.2 Litteratur.....	5
1.2.1 Observationer.....	7
1.3 Frågeställningar.....	8
2. METOD.....	8
2.1 Urval.....	8
2.2 Datainsamlingsmetod.....	9
2.3 Procedur.....	9
2.4 Databearbetning.....	9
3. RESULTAT.....	10
4. DISKUSSION.....	13
5. REFERENSER.....	16
BILAGOR.....	17

1. Inledning

1.1.1 Bakgrund

Under min utbildning till förskolelärare har vi studerat många områden som är spännande och intressanta och nyttiga för mig när jag skall börja arbeta. En sak som jag ville veta mer om är barns motoriska utveckling och hur personalen på förskolorna arbetar med att förbättra barns grovmotorik, om de gör det och vad de kan göra. Många barn får inte tillräckligt med rörelse i dagsläget (Wolmesjö 2006). Beror det på brist på kunskap hos personalen eller är barnens miljö begränsande? Jag anser att det är oerhört viktigt att alla barn får röra sig för att på så sätt utveckla sin grovmotorik. Om barnen får göra det så får de bättre hälsa och man löser många problem innan de ens har blivit problem. Om de inte rör på sig kan de bli överviktiga och kan av det få följsjukdomar och kanske blir de isolerade från kamrater för att de inte orkar delta i alla aktiviteter. Enligt läroplanen, se nedan, så skall alla som arbetar inom förskolan sträva mot att barnen utvecklar sina motoriska färdigheter. Personalen skall också stimulera och ge stöd åt dem som har svårigheter av olika slag och dit räknar jag motoriska svårigheter. Riktlinjerna säger också att arbetslaget skall föra fortlöpande samtal med barnens föräldrar om barnens utveckling både i och utanför förskolan samt att de skall genomföra utvecklingssamtal. ”I Sverige betraktas det som självklart med utevistelse i förskolan och förskolebarnen har inte som skolbarnen ”rast”, något som indikerar att man tillfälligt tar paus från någon annan mer central aktivitet. Utevistelsen är tillsammans med andra aktiviteter, så som sångstund, vila och samling en del av själva verksamheten i förskolan” (Mårtensson 2004). Utevistelse är en aktivitet som fyller ett eget syfte och där ingår även att träna sin motoriska färdighet.

1.1.2 Läroplanen

I Läroplanen för förskolan, Lpf 98 finns det mål och riktlinjer för förskolans verksamhet. ”Målen anger inriktningen på förskolans arbete och uttrycker en önskad kvalitetsutveckling i förskolan. Målen är i förskolans läroplan utformade som mål att sträva mot. Dessa anger vad förskolan skall sträva mot när det gäller det enskilda barnets utveckling och lärande”.

Riktlinjerna i läroplanen riktar sig till samtliga som arbetar på förskolan och dels till arbetslaget som har det pedagogiska ansvaret för barnen.

När det gäller mitt område kan vi läsa under rubrik 2.2 **Utveckling och lärande** att målen är att förskolan skall sträva efter att varje barn: ”utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande.

”Riktlinjerna *för alla som arbetar i förskolan* (författarens kursivering) är att de skall samarbeta för en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma de som har problem och också hjälpa dem som av olika anledningar behöver stöd i sin utveckling.

Arbetslagets skall:

”ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen

-utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga,

- upplever att det är roligt och meningsfullt att lära sig nya saker,
- ställs inför nya utmaningar som stimulerar lusten att erövra nya färdigheter, erfarenheter och kunskaper,
- får stöd och stimulans i sin motoriska utveckling
- Ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag”.

Regeringen kommer 2010 med en förordning om ändring i förordningen (SKOLF 1998:16) om läroplan för förskolan. Det som är den största förändringen är att det under riktlinjer står att det är förskoleläraren som ansvarar för vissa riktlinjer och inte alla som arbetar i förskolan. Arbetslagets riktlinjer finns också kvar. Samtliga riktlinjer som finns i Lpfö 98 angående motorik finns kvar i den reviderade upplagan. Det finns numera betydligt fler riktlinjer som påminner om det som barnen skall kunna när det är dags för skolan. Det står bland annat att arbetslaget skall utmana barns nyfikenhet och begynnande förståelse för språk och kommunikation samt för matematik, naturvetenskap och teknik.

1.2 Litteratur

Det finns en stor tillgång till litteratur som behandlar ämnet motorik. Många studenter har också skrivit inom detta område tidigare även om ingen har, så vitt jag vet, skrivit direkt om mina frågeställningar. Först av allt vill jag definiera vad som menas med motorik, fin- och grovmotorik. Enligt *Bonniers svenska ordbok* betyder ordet motorik musklernas rörlighet, rörelseförmåga. Kroppens olika delar samspelar för att utföra en rörelse. Motorisk utveckling innebär att ett barn gradvis tillägnar sig olika förmågor som har med rörelser och förflyttningar att göra. Grovmotorik är samlingsterm för ”större” rörelser som ingår när man skall lära sig rulla runt, sitta, krypa, gå, springa, klättra o s v. Finmotorik innefattar mer fina och avgränsade rörelser som behövs när man ska gripa med sin hand. Förutom handens rörelser kan munnen och ögonens rörelser också räknas till finmotoriken. (Forsström 1986)

Hur utvecklas då den motoriska färdigheten? Den sker ganska långsamt och genom upprepad övning. Ju mer man genomför något desto effektivare sätt hittar man att utföra det på. Därför är det oerhört viktigt att barn har möjlighet att utveckla sina motoriska färdigheter. Sexåringarna bör uppmärksammas speciellt när det gäller motoriken. Gemensamt för dem alla är att de växer så fort så att kroppen ändrar proportioner på väldigt kort tid. Från att ha varit smidiga blir de fumliga och kan ha svårt med både fin- och grovmotorik. Deras motoriska skicklighet kommer tillbaka men det är bra för dem med mycket träning under den här tiden. Tyvärr verkar det som om de försummas i förskolan då personalen har många ”småbarn” att ta hand om. En sexåring behöver systematisk träning inför skolstarten så att motoriken inte blir ett hinder utan ett hjälpmedel (Dessen 1991). Motoriska färdigheter brukar delas in i olika faser/stadier där den sista brukar kallas automatiserad rörelse. Där är målet med en inlärd rörelse just att den skall bli automatiserad och då behöver barnet inte längre tänka på vad det gör. Att lära sig att gå är ett bra exempel. Det lilla barnet måste hela tiden tänka på vad det gör och då är inte rörelsen automatiserad. Om barnet skulle tappa koncentrationen kan de sluta med att det ramlar och kanske slår sig. Med övning och erfarenhet så lär sig barnet att gå bättre och bättre utan att de behöver tänka på varje steg. Då har rörelsen blivit automatiserad (Ellneby 2007).

Fas 1 handlar om reflexrörelser och i den här fasen styrs barnen av reflexer. Här kan de inte styra sina rörelser med viljan. Ett exempel på detta är om du sätter något i handflatan på ett litet barn så griper det tag i det. Fas 2 Mognadsbestämda rörelser kännetecknas denna fas. Här är barnet till viss del medvetet om sina rörelser. När det vid en viss mognad kan så kommer barnet att börja åla, krypa och gå o s v. Fas 3 Grundläggande naturlig rörelse. Ju mer barn övar på någonting t ex att gå desto bättre kommer de att behärska rörelsen. I denna fas använder sig barnen av rörelserna mer och mer även om det är lite klumpigt ännu (Jagtøien, Hansen och Annerstedt 2002). Vad är det då som stimulerar motoriken och vad är det barnen förväntas kunna vid en viss ålder? Den absolut bästa träningen får barnen genom att de dagligen får röra på sig och då gärna ute. Barn har en spontan lust att röra på sig och det behövs egentligen inte några speciella leksaker. Om man arbetar med barn i åldern 0-1 år kan man böja och sträcka barnets armar och ben. Cykla med benen, klappa händerna, rulla och krypa mot något. Detta kan med fördel göras någon gång i veckan. Barn mellan 1-2 år kan krypa som en katt eller hund, rulla, snurra och sätta sig ner – resa sig upp. När barnen blir 2-3 år kan de träna att gå baklänges, hoppa till musik, leka ormar och åla sig på golvet. När barnen kommer upp till 4-5 år så kan de träna att stå på ett ben i taget, hoppas och gå baklänges samt springa runt. När barnen blir 6-7 år (och lämnar förskolan) kan de träna motoriken genom att gå på tå eller hälen, gå balansgång, hoppa både längdhopp och höjdhopp o s v (Ellneby 2007). Den motoriska utvecklingen sker utan att barnen är medveten om det och även om de allra flesta barn utvecklar sin motorik till en nivå som kan ses som normal för åldern så är det barn som är försenad i sin grovmotoriska utveckling. Dessa barn kan t ex ha problem med att springa, hoppa, kasta och fånga o s v. Det är tyvärr allt fler barn som har sådana svårigheter. Orsakerna till att några har svårigheter kan vara en av flera anledningar. Det kan bl a vara ärftliga dispositioner, psykiska problem och hämmad utveckling och att sinnen inte fungerar tillräckligt bra. Att barnen inte når den motoriska nivån vi kan förvänta oss vid deras ålder kan också ha att göra med att de helt enkelt inte blivit tillräckligt sensomotoriskt stimulerade. Dessa barn är inte en homogen grupp där vi lätt kan beskriva orsakerna till problemen men många av dessa barn har, förutom svårigheter med sin motorik, också problem i leken med andra barn. Det kan leda till en negativ självbild och att barnen undviker situationer de inte behärskar och då får de ännu mindre träning i det de behöver träna. Den fysiska leken bygger oftast på färdigheter som barn behärskar: de hoppar hage, de springer för att inte bli fångade, de sparkar, kastar och tar emot bollar och om de inte behärskar detta hamnar de lätt utanför (Jagtøien m fl 2002). Barn med koncentrationssvårigheter har ofta en omogen motorik som märks främst i situationer där barnet utsätts för många intryck, måste skynda sig eller stressas på annat sätt. Här är koncentrationssvårigheterna det som gör att barnen får motoriska svårigheter och en bristande förmåga att automatiskt samordna olika sinnesintryck och moment i den motoriska handlingskedjan (Ericsson 2005). Hur vanligt är det då med motoriska brister? Danska och svenska undersökningar visar att 10-15 % av alla barn vid skolstarten är motoriskt osäkra. De motoriska bristerna försvinner inte av sig själv utan alla behöver någon form av stöd och träning för att komma vidare. Får de inte det kommer de att ha problem genom hela sin skoltid. Enligt en undersökning av ca 300 elever i Lund under en treårsperiod under 1990-talet hade 44 % av barnen med motoriska brister även koncentrationssvårigheter och /eller

inlärningsvårigheter i en så stor utsträckning att de behövde specialundervisning i svenska/ och eller matematik (Ericsson 2005).

Om förskolelärare ska observera och utvecklingsbedöma barn eller inte har varit en tvistefråga genom åren och delat in de olika personalgrupperna i två läger. Det är dock en uppgift som ingår i förskolelärarnas arbete då de skall kunna redogöra för barnens utveckling och framsteg vid utvecklingssamtal med föräldrarna och vid behov upprätta en utvecklingsplan för barn som behöver det. Regelrätta utvecklingsbedömningar av barn bör utföras av professionellt kunniga inom området. Barnobservationer är något som är till god hjälp för att stötta barnen i deras utveckling och områden att observera är grovmotorik, handens utveckling, kinestetisk perception/led- och muskelsinne, taktil perception/beröringssinne, visuell perception/synsinne, auditiv perception/ hörselsinne och barnets tal- och språkutveckling.(Ellneby 2007).

1.2.1 Observationer

Observation betyder iakttagelser eller undersökning. Att observera är att betrakta, att se på något med speciell uppmärksamhet. Detta kan göras på olika sätt. Observationen kan vara dold eller öppen för de som observeras. Det händer ofta att observationen är dold. Vi kan vara systematiska eller osystematiska när vi gör våra observationer. Vid systematisk observation har vi i förväg bestämt vad vi skall studera. Vid en osystematisk observation är vi inställda på att lägga märke till det som sker under tiden vi observerar. Som observatör kan du vara deltagare eller åskådare. När vi är deltagare är det svårt att göra löpande noteringar om vad som sker men den har en fördel då barnen inte känner sig iakttagna. Åskådaren betraktar situationen en aning från sidan. De olika sätten att observera kan planeras utifrån varaktighet. Utifrån vilken information vi är ute efter är det viktigt att bedöma vad som är mest lämpligt när det gäller varaktigheten. Tidpunkt och varaktighet kan bestämmas innan observationerna börjar och detta kallas ”time-sampling”. Den kan vara 15 minuter tre gånger i veckan under en viss period. Vilket fokus vi har vid observationerna har också stor betydelse. Det finns flera olika typer av observationsmetoder. En är att föra loggbok där du skriver det som sker och sen gör en tolkning/reflektion av det du observerat. Vi för inte loggbok när aktiviteten sker utan det sker efteråt. Vi kan skriva ett löpande protokoll där vi för in sådant vi i förväg bestämt att vi skall observera. Här har vi ofta uppmärksamheten riktad mot enskilda barn eller smågrupper. När vi observerar enskilda barns motorik med hjälp av löpande protokoll är det viktigt att skriva ner på vilket sätt barnet springer eller går. På så sätt kan vi få en insikt i var den enskilde befinner sig i sin utveckling. Dessa protokoll kan användas både flexibelt och strukturerat. När vi arbetar flexibelt skriver vi observationerna när den som observerar har en lugn stund. När vi arbetar strukturerat skriver vi under en bestämd period. Även när vi använder oss av löpande protokoll är det viktigt att inte göra tolkningar under tiden. Vi skall skriva det vi observerar. Vi kan använda oss av aktivitetsscheman vid planerade och oplanerade observationer. När vi gör ett sådant schema bestämmer vi i förväg vilka aktiviteter vi skall titta efter. Vi studerar då hur många som deltar och vem som har bestämt aktiviteten. Denna typ av observation är även lämplig ute på skolgården och under den fria leken. Om någon vuxen är i närheten eller deltar skrivs en notering om detta. Ibland görs tester för att se

om det finns barn i olika elevkullar som inte har kommit så långt i sin motoriska utveckling som de borde med tanke på ålder. Dessa tester kan ske i samarbete med skolsköterska eller sjukgymnast. Sist men inte minst kan vi använda oss av videokameran för att dokumentera barns motoriska utveckling. Det finns dock en risk att det vi filmar inte är relevanta för det vi skall titta på. Det räcker inte med att enbart observera och dokumentera utan sedan måste resultaten tolkas. Det vi kan observera är barnens rörelser och det är därifrån man sedan utgår. Barnens rörelser jämförs med den utvecklingsnivå de förväntas vara på beroende på åldersgrupp eller med våra tidigare observationer av barnet. Här är observatörens/uttolkarens kunskap om barn och motorisk utveckling, erfarenhet av observationer samt tolkning och kännedom om det enskilda barnet och gruppen avgörande för kvaliteten i resultatet (Jagtøien m fl 2002).

När det gäller förskolans/skolans gård och utemiljö så skall den ge inspiration till olika typer av aktiviteter. Den skall inbjuda till att sätta igång med t ex springlekar, bollekar, balanslekar, klätter- och hopplekar. Bäst av allt är det om hela rörelseapparaten kan aktiveras utifrån de möjligheter som ligger i den fysiska miljön (Jagtøien mfl 2002). Förskolans och skolans inre och yttre miljö är viktig och den fysiska miljön påverkar den psykosociala. Den bör planeras så att den ger inspiration, rekreation och arbetsglädje. Skolgården behöver ha många aktiviteter där barnen kan sysselsätta sig själva med många olika typer av aktiviteter (Nordlund mfl 2004). Utemiljön är också en kunskapskälla som ger upplevelser för alla sinnen. Kunskap om varför man skall röra sig och vara utomhus finns men det råder i vissa arbetslag i främst skolan en oenighet om vitsen med utomhuspedagogik. Förskolan har som tradition att vara utomhus men även där kan det saknas kunskaper om hur man bedriver pedagogisk verksamhet ute och varför. (Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass 2005)

1.3 Frågeställningar

- 1 Hur arbetar personalen med att utveckla barns grovmotorik?
- 2 Vad finns det för möjligheter för barn att utveckla motoriken på skolgården?
- 3 Vilken kunskap anser personalen att de har om barns motoriska utveckling?
- 4 Gör personalen någon bedömning av barnens motoriska förmåga?

2. Metod

2.1 Urval

Personal från fem förskolor har deltagit i min undersökning. Sammanlagt är det 18 kvinnor varav 15 är förskolelärare, två fritidspedagoger och en barnskötare. Åldern varierar från 26-30 upp till 66. Till varje enkät medföljde ett brev, se bilaga 1, där jag betonade att det var frivilligt att delta och att de när som helst innan jag påbörjade min sammanställning kunde välja att avbryta sitt deltagande. Givetvis är samtliga deltagare och förskolor anonyma vilket de visste när de besvarade frågorna.

2.2 Datainsamlingsmetod

Jag har valt att göra en enkätundersökning på ett antal förskolor inom en kommun. Att jag har valt att göra en enkätundersökning har att göra med att jag vill nå många människor och då är enkäten lämplig (Trost 2004). Att genomföra interjuver med så många hade varit allt för tidskrävande. Jag anser att jag med mina frågor kan få fram det jag vill undersöka. Risken för bortfall kan vara stor vid denna typ av undersökning men jag skrev ett följebrev och åkte personligen till samtliga förskolor jag studerade. På så sätt kunde jag reducera bortfallet.

2.3 Procedur

För att komma i kontakt med förskolor som kunde delta i undersökningen valde jag att utgå från telefonkatalogen. Jag ringde till föreståndarna på 20 förskolor för att ställa frågan om jag kunde komma ut till dem med en enkät angående barns motoriska utveckling och hur personalen använder sig av förskolans gård för att utveckla den. När jag hade fått positivt svar av 5 stycken ansåg jag att det skulle räcka för min undersökning. Jag åkte personligen ut med dem och sade att jag skulle komma och hämta dem veckan efter. Till samtliga enkäter medföljde det ett brev där jag presenterade mig själv, undersökningen och dess syfte, se bilaga 1. I min undersökning har jag använt mig av förskolor som ligger utanför staden men också någon som ligger centralt för de har kanske andra förutsättningar när det gäller utemiljön. Nu är det fyra förskolor som ligger i ytterområden medan en ligger centralt.

2.4 Databearbetning

När jag har bearbetat enkätsvaren har jag valt att studera om vissa svar är gemensamma för respektive förskola. På så sätt anser jag att reliabiliteten är god för vissa frågor eftersom jag kan se att de svarat på ungefär samma sätt om de har gjort det och jag kan också se vad som skiljer dem åt i svaren. Jag kommer att redovisa svaren fråga för fråga och redovisar eventuella avvikelser inom de olika förskolorna och mellan förskolorna. Jag utgår ifrån informanternas svar utan att försöka göra egna tolkningar av dem. Det blir deras ord som blir rösten i resultatdelen. Vissa av deras svar redovisar jag som citat i kursiv stil. Dessa svar är de som är representativa för många. En fråga handlar om deras uppfattning av sin kunskap inom området och inte deras faktiska kunskaper.

3. Resultat

Jag har fyra huvudfrågor i mitt arbete och det är hur personalen arbetar med att utveckla barnens motorik med hjälp av gården och vad det finns för möjligheter för barnen att utveckla motoriken på gården? Och sist men inte minst vilken kunskap anser personalen att de har om barns motoriska utveckling och om de gör någon bedömning av barnens motoriska förmåga. Jag väljer att redovisa dem i den ordningsföljden.

Jag kommer här att kalla förskolorna för förskola 1, 2 o s v. Till förskola 1 lämnade jag ut 5 enkäter och fick tillbaka 4 stycken ifyllda. Till förskola 2 lämnade jag ut 8 enkäter och fick tillbaka 4. Till förskola 3 lämnade jag ut 4 enkäter och fick tillbaka 2. Till förskola 4 lämnade jag ut 7 och fick svar på 3 enkäter. Till förskola 5 lämnade jag ut 7 enkäter och fick tillbaka 5 enkäter. Svarefrekvensen var relativt god anser jag. Svarefrekvensen var över 50 procent på fyra av fem förskolor. Det var endast förskola 3 som inte kom över 50 procent svarefrekvens även om det var nära. Det kan vara en risk med att lämna ut enkäter och hämta dem senare för personerna som skall fylla i dem kanske tänker att de skall göra det ”sen” men att sen aldrig kommer för de har inte tid. En av förskolorna var placerad tillsammans med en skola och där har även fritidspedagoger besvarat enkäten. Sammanlagt är det 18 personer, alla kvinnor, som har besvarat mina frågor. Det är femton förskolelärare, två fritidspedagoger och en barnskötare. Deras examensår varierar från 1978 fram 1994. Majoriteten avslutade sin utbildning i slutet av 80-talet. Åldern på barnen i barngrupperna varierar från 1-5, 3-5, 1-4 och upp till 4-10. På de olika förskolorna varierar gruppstorleken från 16 barn på en förskola upp till 31 barn på en annan där två avdelningar som slagits ihop till en. Nedan följer en tabell över åldersfördelningen på personalen. Observera att det inte fanns någon inom åldersspannet 31-35. En har också valt att fortsätta arbeta efter ordinarie pensionsålder.

ålder	Antal
26-30	1
36-40	4
41-45	3
46-50	4
51-55	3
56-60	1
61-65	1
66-67	1

Den första frågan är om de arbetar aktivt för att utveckla barnens grovmotorik? Hur, i så fall? En av informanterna har valt att inte svara på frågan. Vilket inte innebär att hon/de inte arbetar med frågan eftersom de andra från samma förskola har svarat. Hon har själv dessutom svarat på frågan hur de använder sig av den närliggande naturen. De flesta förskolorna har svarat att de är ute varje dag och de försöker göra miljön stimulerande för rörelse. De ser till att barnen rör sig mycket både ute och inne. När de är ute ser de till att barnen går, hoppar och studsar. De har hinderbanor på gården. Flera av förskolorna nämner gymnastiken så även fast de inte har börjat skolan ännu så verkar det som om de har gymnastik. En nämner att de har utegympa. En förskola organiserar lopp för barnen där de kan springa eller gå. Vara med som vuxen i olika aktiviteter och uppmuntra till nya aktiviteter är det en som nämner att de gör. Vid en förskola har en i personalen gått en kurs hos Friskis och svettis och har nu miniröris för barnen, vilket är uppskattat hos alla barn. ”Vi arbetar dagligen med det. Dels i den ”fria leken” barnen får tillgång till byggmateriel. Måla med stora rörelser o s v, allt materiel finns

tillgängligt hela tiden. Sen är vi ute mycket. Vi går till skogen. Vi har rörelse regelbundet, leker grupplekar, anordnar lopp, pulkaåkning m m."

På frågan om deras gård har förutsättningar att utmana och utveckla barnens motorik finns det en skillnad. Jag ville även veta vad deras förskola har och vad de skulle vilja komplettera med. De flesta anser att de har en ganska bra och stimulerande utemiljö. Förskola 4 som ligger centralt anser att deras gård är liten och att det inte finns så många utmaningar där. De löser det genom att gå till andra närområden med fler utmaningar. Även förskola 2 anser att deras gård är liten vilket innebär att det kan vara svårt att variera leken i så hög utsträckning som de skulle vilja. De andra anser att de har en ganska stor gård och till viss del ganska bra utrustning även om samtliga har önskningsområden som de skulle vilja komplettera med. Det som de skulle vilja komplettera med är redskap och träd för att barnen ska kunna klättra lite mer och träna balans. Det är flera som påpekar att de har nära till skogen och att de använder sig av den. Några skulle vilja ha resurser för att utveckla sin utemiljö med olika typer av idrotter. De som nämns är bordtennis, innebandy, som då får spelas ute, och fotboll. *"Vi har en stor bra gård där barnen har gott om plats att röra sig på. Vad vi kan sakna är mer klätterutmaningar så som träd, skog o dyl. Vi har försökt att få använda skogsrimpan öster om gården men ej fått det. Vintertid och om det är snö åker vi pulka och matta från kullen. Det är en bra motorisk utmaning för barnen att ta sig upp för kullen och åka ner".* Jag har också frågat om de har tillgång till näraliggande natur och hur de i så fall använder sig av den och hur ofta. Förskolan som ligger centralt (förskola 4) har av naturliga orsaker inte så nära men de har en park i närheten och åker buss till ett skogsområde en gång i veckan. Samtliga av de andra förskolorna har skogen i närheten. En har dessutom nära till havet. De använder sig av skogen till olika typer av utflykter. De bygger, tittar och upplever. De klättrar över stock och sten, leker mycket och upptäcker djur och växter. Ett svar säger att de använder sig av naturens materiel till utematematik. De anser att det är bra träning för motoriken att gå i skogen. Det verkar också som om det är de äldre barnen som får mest tid i skogen. Förskola 3 nämner att de går till skogen varje vecka med de äldre barnen. *"Vi har väldigt nära till skogen, alldeles utanför staketet. Vi går på utflykt minst en gång i veckan. Där klättrar vi över stock och sten och leker mycket och upptäcker djur och växter, använder mycket från naturen och leker med eller gör olika saker, t ex tavlor, målar saker, matematik o s v".*

När det gäller frågan om de anser att de har tillräckliga kunskaper om barns motoriska utveckling svarar 16 stycken ja på den frågan, en svarar nej och en säger att det är svårt att svara på. Den som svarade nej är samma person som svarade att det inte ingick något om barns motoriska utveckling i utbildningen. Följdfrågan från mig var att om de inte hade tillräcklig kunskap vad de då skulle vilja veta mer om så var det åtta stycken som gav olika förslag även fast de ansåg att de redan har tillräckliga kunskaper om barns motoriska utveckling. En skulle vilja ha föreläsningar och en annan skulle vilja ha allmän och fördjupad kunskap om barns utveckling men utvecklade inte svaret till hur det skulle gå till. En del anser att de aldrig kan få för mycket kunskaper och det kommer nya rön hela tiden som de vill ta del av. En berättar att hon anser sig ha fått kunskaper genom sin utbildning, genom föreläsningar, litteratur, diskussioner med kollegor och genom sin arbetslivserfarenhet. Jag ville också veta om det ingick något om barns motoriska utveckling i deras utbildning och i så fall vad? Det var en som svarade nej, en som inte lämnade något svar alls, barnskötare, två svarar att de tog upp detta ämnesområde under utbildningen men att de nu inte minns vad eller hur. Fjorton kommer ihåg vad de gjorde under sin studietid i ämnet. De flesta nämner att de läst litteratur. Flera skriver att de haft både teoretiska och praktiska studier i ämnen. (Endast två nämner vad det praktiska bestod av.) En av dem gjorde observationer på barns motoriska utveckling under sin praktikperiod och en annan fick i ämnet rörelse träna på olika

praktiska övningar som utvecklar barnens motorik. Det är flera som har haft ämnet rörelse i sin utbildning. Andra ämnen de nämner är drama och bild och form. Den som svarade nej var den som var yngst och som tog sin examen senast.

Jag ville också veta om de gör någon bedömning av barnens motoriska utveckling eftersom de enligt läroplanens riktlinjer skall ge stimulans och stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag och det kan vara svårt om det inte görs någon bedömning. Där var det skillnad mellan förskolorna och till viss del inom förskolorna. På förskola 1 svarade 2 nej, de var fritidspedagoger. En på den förskolan svarade att hon gjorde det för egen del medan de andra svarade att de gjorde löpande observationer och dokumentationer. På förskola 2 ingår det i deras dokumentation av barnen. På förskola 3 svarar två att de inte gör det men att de ser om någon faller utanför ramarna. *”Vi ser ganska snart om någon faller utanför ”ramen” man måste vara medveten om att utveckling och rörelsemönster är väldigt individuellt. Barn utvecklas i olika takt”*. På förskola 4 svarar en nej medan de andra två säger att de tillsammans märker om någon inte utvecklas i ”rätt” takt. På förskola 5 är den en som påpekar att de inte gör någon bedömning men att de tittar på vad som behöver utvecklas i samband med barnens motorik. De andra hänvisar till en gemensam bedömning som ligger till grund för utvecklingssamtalen. Flera, på olika förskolor, hänvisar till att BVC (barnavårdscentralen) kontrollerar barnens motorik vid 5-årsåldern. Det finns elevvårdsteam som de kan få stöd av om de har funderingar. Det är endast en som nämner att hon/de pratar med föräldrarna om hon upptäcker något som inte står rätt till. Flera nämner att de studerar utvecklingen inför utvecklingssamtalen och då får föräldrarna förhoppningsvis veta om något inte står rätt till. På min sista fråga om de har ett åtgärdsprogram för barn som är sena i utvecklingen var det tre som valde att inte svara. Tre svarade nej att det inte fanns åtgärdsprogram men att de tog upp det i arbetslaget och med föräldrarna utan att det fanns nedskrivet. Förskola 1 är tillsammans med en skola och där svarar samtliga att de har åtgärdsprogram, både förskolelärarna och fritidspedagogerna. Fritidspedagogerna påpekar att de även arbetar med skolbarn som har åtgärdsprogram. På förskola 2 finns det inte några åtgärdsprogram men de kontaktar BVC, elevstöd eller föräldrarna om de märker att något barn utvecklas lite långsammare motoriskt. På förskola 3 valde en att inte svara. De andra två hänvisade till att de skriver ett åtgärdsprogram när de misstänker att något inte står rätt till. De har då tillgång till resursteam. Förskola 4 hade en som inte svarade medan de andra hänvisade till att de tar upp det i resursgruppen. Förskola 5 har inte egna åtgärdsprogram utan de får hjälp av BVC eller specialpedagog. Det flesta har tillgång till resursteam som kan hjälpa dem om de behöver. *”Vi har åtgärdsprogram som tillämpas tillsammans med föräldrarna. När det inträffar med barn som är sena i motoriken arbetar vi utifrån vad som det behöver göras enligt i åtgärdsprogrammet”*.

4. Diskussion

Alla förskolor som deltog i undersökningen arbetar aktivt för att utveckla barnens motorik även om de har olika förutsättningar. En av dessa ligger ganska centralt och saknar eget naturområde i direkt anslutning till förskolan och två andra förskolor anser att deras egen utemiljö är lite torftig och inte utmanar barnen till många olika aktiviteter. Det går naturligtvis inte att se till att de får större gårdar men det borde vara möjligt att se till att det finns bra förutsättningar för olika aktiviteter även på en lite mindre gård. Att utemiljön är en kunskapskälla som ger upplevelser för alla sinnen är alla eniga om och då är det viktigt att alla får en så bra utemiljö som möjligt. Förskola 5 anordnar olika former av lopp eller tävlingar. Nu framgår det inte hos dem som har det om de inriktar sig på att det är en tävling där barnen korar en vinnare eller om det är en tävling där det viktigaste är att delta. Jag skulle tro att det är det sistnämnda som gäller. Övriga förskolor var nöjda med sina förutsättningar men de skulle gärna vilja ha ytterligare materiel för att känna att de har större möjligheter ändå. Deras önskemål var inte några kostsamma förslag. Jag hoppas därför att de kommer att få tillgång till det som de vill ha. Nu vet jag inte hur aktivt de arbetar med det eller om det är en önskelista som de skrev eftersom jag frågade om detta. Pedagogerna ”arbetar” också i stort sett varje dag med att utveckla barnens motorik vilket är bra. Det är, som jag skrev i inledningen, nödvändigt att upprepa övningarna flera gånger för att dessa skall bli automatiserade. Det är något som sker på alla de förskolor jag undersökt. Många pedagoger nämner också att de arbetar med de äldre barnen specifikt. Det är de som får gå på de flesta utflykterna vilket är viktigt då de behöver den träningen. I *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass* (2005) skriver de att förskolor har som tradition att vara utomhus men att det även där kan saknas kunskaper om hur man bedriver pedagogisk verksamhet ute och varför. Nu gäller det de skriver inte endast hur man kan utveckla barnens motorik utomhus utan det är enbart en del av pedagogiken de beskriver men jag anser att förskolepedagogerna som är med i min undersökning har kunskaper om hur de bedriver pedagogisk verksamhet ute. Varför de gör det har jag inte frågat om och vågar därför inte dra några slutsatser om det. Sen är det givetvis en fråga som personalen alltid skall ställa sig. Varför gör vi detta? När det gäller förskolorna kontra skolan är ett samarbete önskvärt där så är möjligt. Ett samarbete som kan handla om många olika frågor t ex hur och varför man bedriver utomhuspedagogik för att utveckla barns grovmotorik. Ett annat område att samarbeta inom är barn som har motoriska svårigheter. Där bör förskolan rapportera till skolan för att de skall vara förberedda och ha en handlingsplan när barnen börjar på skolan. Om skolan inte får kunskap kan barnen missa mycket tid som har kunnat användas till träning av de motoriska färdigheterna. Nästan samtliga pedagoger i undersökningen anser att de har goda kunskaper om barns motoriska utveckling. Det är endast en som säger att hon inte har det och hon är också den som har arbetat minst tid i förskolan. Hon hade dessutom inte det i sin utbildning. Jag vet inte vid vilket lärosäte hon studerat men jag hoppas att alla som har förskolelärarutbildningen verkligen har det i sina kurser. Det kan kanske vara så som en skriver att erfarenhet ger kunskap. Samtidigt är jag medveten om att jag inte har undersökt deras faktiska kunskaper om barns motoriska utveckling utan endast vilken kunskap de upplever att de har. Det kan vara så att den som anser sig ha liten kunskap kanske har mycket mer kunskap än de som säger sig ha stor kunskap i ämnet utan att de som säger sig ha stor kunskap överdriver. Det beror på vilka referensramar de har och vad de räknar som kunskap. Även om de flesta anser att de har goda kunskaper om barns motorik så vill de ha mer. En avslutade sin utbildning 1978 och det har naturligtvis kommit en hel del nya forskningsrön sedan dess så alla får kanske inte ta del av det via fortbildningar. Här kan jag se ett fortbildningsbehov. Det behöver inte ske via högskolor enbart utan studiecirkel på arbetsplatsen kan vara ett komplement. Förskolechefen

har ett ansvar att se till att all personal anser sig ha kunskaper om barns motoriska utveckling eftersom det är viktigt för barnen att de utvecklas i den takt som kan förväntas.

En sak som skiljer mina förskolor åt är om de gör någon medveten bedömning av barnens motoriska utveckling eftersom de enligt läroplanen skall ge stöd och stimulans till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag. Det kan bli svårt att göra det om de inte har en genomtänkt plan för detta arbete. Observationer kan ske på flera olika sätt men det räcker inte att enbart observera att något inte stämmer. Man måste också tolka det du ser och reflektera över vad man kan göra. Alla förskolor anser att de märker när något är fel men om de skulle genomföra regelrätta observationer på olika barn i taget skulle de kanske hitta fler barn som behöver hjälp. Det kan finnas barn som undviker att göra det som de inte kan. Om förskolorna då inte har regelrätta observationer av barnen missar de kanske en del barn som har problem med motoriken. Om inte alla förskolor gör regelrätta bedömningar medan andra gör det kan det vara avgörande för barnen vid vilken förskola de går på. Om de skall uppmärksammas och få hjälp. Flera av förskolorna hänvisar till BVC medan andra kan få hjälp av olika typer av resursteam. En informant säger att hon bedömer barnens förmåga för egen del. De andra på samma förskola säger att de arbetar med detta. Hur det stämmer vet jag inte. Många av dem gör löpande observationer och då är det kanske så att de om de ser att allt inte står rätt till vidtar åtgärder även om de inte skrivit det direkt i svaren. Det anmärkningsvärda är att det endast är en som nämner kontakten med föräldrarna i detta sammanhang. Men det är samma sak här, att det endast är en som nämner det behöver inte betyda att det endast är en som kontaktar föräldrarna. Det kan vara så självklart för dem så de inte tänker på att nämna det. Jag hoppas att föräldrar känner att de kan ta kontakt med förskolan för att diskutera frågan om de tycker att de har behov av det. När det kommer till åtgärdsprogram skulle jag önska att det fanns tydliga och väl kända åtgärdsprogram som samtliga i personalen använder sig av. Det är en fråga som skulle kunna vara gemensam för samtliga förskolor i en kommun för då kommer du ifrån att det skiljer sig åt beroende på vilken förskola ditt barn hamnar. Om åtgärder sätts in tidigt behöver det heller inte vara så avancerat och kännas som om det är ett problem Att det är viktigt med åtgärder visar min litteraturgenomgång för barn som inte får hjälp hamnar ofta utanför och de har kvar problemen. De kan dessutom ha svårigheter med kunskapsinhämtningen vilket är förödande för dem både i det korta- och långa loppet. Jag anser att mitt val av metod för denna undersökning är korrekt. Jag hade en ganska hög svarsfrekvens vilket gör att resultatet är tillförlitligt. Genom att jag använt mig av enkäter har alla haft samma förutsättningar för undersökningen. De fick flera dagar på sig att svara så det borde inte ha varit någon tidsbrist. Därför anser jag att reliabiliteten är relativt stor. Jag har resultat från flera ur personalgruppen på samma förskola och det gör att jag kan jämföra svaren för att se om de skiljer sig åt. Tre av fyra frågor är frågor som beskriver faktiska förhållanden och där svaren är i stort sett samstämmiga. På frågan om vad de anser att de har för kunskap om barns motoriska utveckling frågar jag efter vad de anser att de har och inte den faktiska kunskapen. Jag anser att mina frågor, då jag har en hög svarsfrekvens, där jag kan jämföra svaren gör att validiteten är ganska god.

Ett förslag på fortsatt forskning/praktisk tillämpning skulle vara att observera vad förskolepedagogerna gör för att utveckla barns motoriska utveckling, inte fråga dem utan själv studera det genom observationer. Dessa kan ske på olika sätt som framgår i litteraturgenomgången. Själv skulle jag välja en delvis öppen observation. Jag skulle berätta för barnen att jag är där för att observera men kanske inte direkt säga att jag ska observera deras motorik utan mer vad de gör. Givetvis skulle föräldrarna få veta mer. Jag skulle också välja systematisk observation där jag i förväg bestämt vad jag skall titta på. Genom att använda sig av det missar jag inte någon och kan kontrollera att alla barn verkligen kan det som de förväntas kunna vid sin ålder. Det är också viktigt att dokumentera det man ser och

sedan reflektera över vad man sett. Genom att använda mig av ett löpande protokoll kan jag få en överblick över vad som skett och vem som gjort vad. Då kan jag sen tolka och diskutera med kollegor om vad jag sett. Jag är lite förvånad över att så få nämner att de dokumenterar. Ingen nämner att de regelbundet observerar barnen utan de skriver att de märker om något inte stämmer. Det kan du givetvis märka med många års erfarenhet i yrket men för mig skulle det kännas bättre om det var mer strukturerat. Om du genomför detta då kan man inte ha lika många förskolor som jag haft. För mig var det viktigt att få en överblick över hur förskolorna generellt arbetar med detta men mitt nästa område när jag börjar arbeta är att verkligen diskutera vad/hur vi skall arbeta med barns motoriska utveckling på ett systematiskt sätt så att alla barn får en chans att utvecklas på bästa sätt.

5. Referenser

Dessen, Gunilla (1991) *Barn och rörelse*. Stockholm: HLS förlag

Ellneby, Ylva (2007) *Barns rätt att utvecklas*. Stockholm: Natur och kultur.

Ericsson, Ingegerd (2005) *Rör dig – lär dig Motorik och inläring*. Stockholm: SISU idrottsböcker

Forsström, Agneta. (1986) *Perception och motorik teoribakgrund och pedagogiska aspekter*. Örebro: Statens Institut för läromedelsinformation

Jagtøien Langlo, Greta & Hansen, Tobjörn & Annerstedt, Claes (2002) *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Multicare förlag AB

Mårtensson, Fredrika (2004). *Landskapet i leken, en studie av utomhuslek på förskolegården*. Institutionen för landskapsplanering, Alnarp

Nordlund, Anders & Rolander, Ingemar & Larsson Leif (2004) *Lek idrott hälsa – rörelser och idrott för barn*. Stockholm: Liber

Trost, Jan (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

Wolmesjö, Susanne (2006) *Rörelseaktivitet – lek & lärande för utveckling av individ och grupp*. Stockholm: SISU idrottsböcker

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplanen för förskolan Lpf 98*. Stockholm: Skolverket/Prizes

Utbildningsdepartementet (2010) *Förordning om förändring i förordningen (SKOLF 1998:16) om läroplan för förskolan Lpf 98*. Stockholm

Nr 7 Temaserie från tidningen Förskolan (2005) *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass*. Stockholm. Lärarförbundets förlag.

Bilaga 1 Följebrev

Hej!

Jag heter Kristoffer Munter och jag studerar till förskolelärare på Högskolan i Gävle. Nu sista terminen arbetar jag med mitt examensarbete och det är här jag behöver hjälp av Dig. Jag har för avsikt att göra en undersökning om barns motoriska utveckling och hur personalen på några förskolor arbetar med att utveckla den med hjälp av utemiljön och vilka möjligheter det finns att utveckla barnens motorik på skolgården?

Jag hoppas att Du vill besvara mina enkätfrågor. Jag vill betona att det är frivilligt och att du kan ändra dig ända fram till dess att jag har påbörjat min sammanställning. Alla svaren kommer att redovisas anonymt. Även förskolan kommer att vara anonym. De kommer att benämnas med bokstäver. Jag hoppas att det inte kommer att ta allt för mycket tid i anspråk för Er.

Tack på förhand!

Har Du/Ni några funderingar är du välkommen att höra av Er.

Med vänliga hälsningar

Kristoffer Munter XXXXXXXXX (telefonnummer)

Bilaga 2 **Enkätundersökning**

Ringa in ditt svar

Kön:

Kvinna Man

Åldersklass:

20-25 26-30 31-35 36-40 41-45 46-50 51-55
56-60 61-65

Arbetar som:

Förskolelärare Fritidspedagog Barnskötare

Vilken utbildning har du och när slutförde du din utbildning?

Svar:-----

Ingick det något om motorikutveckling hos barn i din utbildning? Om det gjorde det, vad i så fall?

Vilken ålder är det på barnen på avdelningen där du arbetar och hur många barn är det på avdelningen?

Anser du att du har tillräckliga kunskaper om barns motoriska utveckling? Om inte, vad skulle du vilja veta mer om?

Gör Ni någon bedömning av barnens motoriska förmåga?

Arbetar Ni/Du aktivt för att utveckla barnens grovmotorik? Hur i så fall?

Har Ni något åtgärdsprogram för barn som är sena i sin motoriska utveckling? Om Ni har det, vad innehåller detta?

Anser du att Er skolgård har det som behövs för att utmana och utveckla barnens motorik? Vad är det Er förskola har och vad är det som Ni/du skulle vilja komplettera med?

Har Ni tillgång till näraliggande natur? Hur använder Ni den i så fall och hur ofta?

Tack för din medverkan!